

**MAQSUD SHAYXZODA O'ZBEK ADABIYOTI YETUK
NAMOYONDASIDIR.**

O'ralov Elbekjon Eminjon o'g'li

Toshkent davlat Transport universiteti, AYM fakulteti talabasi

Annotatsiya: Maqsud Shayxzoda san`at, adabiyot tarix va falsafaga qiziqgan ko`p qirrali istedod soxibi bo`lgan. Bundan tashqari u mohir tarjimon ham bo`lgan. Uning yaratgan asarlari manaviy merosimiz va boyligimiz hisoblanadi. Hozirgi kunda juda ko`p joylarga Maqsud Shayxzoda nomiga berilgan. Maqsud Shayxzoda qondosh ozarbayjon naslidan bo`lib, keyinchalik o`zbek xalqining chinakam sevimli shoiri, yozuvchisi, dramaturgi, zabardast olimi sifatida dong taratgan shoirdir. Yaqin tariximizda o`tgan shunday inson borki, o`zga yurt vakili bo`lishiga qarmay, bir yilgina Toshkentda yashagandan keyin, o`zbek tilini o`rganib oladi va oddiy maktabda ustozlik qiladi.

Kalit so`zlar: Adabiy - tanqidiy qarashlar, haqiqat himoyachisi, hayoti , asarlari , she`riy to`plamlar , ocherklar, tarjima kitoblar , falsafa , adiblarning fikri , ijodiy do`stlari.

Ozarbayjon naslidan bo`lib, keyinchalik o`zbek xalqining chinakam sevimli shoiri, yozuvchisi, dramaturgi, zabardast olimi sifatida dong taratgan Maqsud Shayxzoda 1908 yili Ozarbayjonning Ganja viloyatiga qarashli Oqtosh shahrida tug`ilgan. Otasi Ma`sumbek eluyurtda katta obro`ga ega shifokor edi. Eng e`tiborli jihati, u o`zi ozarbayjon millatiga mansub bo`lsa-da, o`zbek tilida ijod qilib, shu til rivojiga hissa qo`shgan. O`zini Ozarbayjon va O`zbekiston farzandi deb his qilish baxti, ikki el nazariga ham tushishdek ulkan sharaf uninggina peshonasiga yozilgan bo`lsa kerak. Maqsud Shayxzoda o`zbek adabiyotining xalq og`zaki ijodidan tortib, zamonaviy adabiyotgacha bo`lgan davrini adabiy jarayon, tur va janrlar, badiiyat masalalarini atroflicha tadqiq qilgan. Iste`dodli olimning mumtoz adabiyot, xususan, Alisher Navoiy ijodiy merosi tadqiqiga bag`ishlangan ishlari haligacha o`z qiymatini yo`qotmagan. Ular o`zining ilmiyligi bilan ajralib turadi va bu bizga keng ma`lumot berib, tadqiq qilish usullarini o`rgatadi. Dastlab, Maqsud Shayxzodaning xalq og`zaki ijodiga doir tadqiqotlariga e`tibor qaratib, uning folklorshunoslik faoliyati xususida fikr yuritsak. Maqsud Shayxzoda xalq og`zaki ijodini atroflicha o`rgangan. Olim bu dostonni nashrga tayyorlash bilan birga unga kattagina so`z boshi ham yozadi. So`z boshidagi maqolada dostonning g`oyaviy-badiiy xususiyatlari, obrazlarini har jihatdan sinchiklab tahlil qilib beradi. Shu vaqtgacha mutlaq salbiy obraz tamg`asi bosilgan deb personajiga yangicha talqin beradi. Maqsud Shayxzoda Sharq mifologiyasi va shu jumladan, o`zbek folkloriga

badiiy xazina bo'lgan xalq mifologiyasini alohida tekshirish juda katta bir vaqt va ilmiy tayyorgarlikni talab qilishini o'z vaqtidayoq to'g'ri ta'kidlagan edi. Qizig'i shundaki, ko'p yillar dev obrazi bizning folklorshunosligimizda sharhlanmay kelindi. Dev obrazining vazifasini ko'pchilik hozirgacha manfiy, yomonlik ramzi sifatida anglaydilar. Maqsud Shayxzoda bu obrazni har bir asardagi voqealar yo'nalishiga qarab baholash zarurligini, devlar ko'p holatlarda insonning yovuz dushmani emas, aksincha yechilishi mushkul tilsimlar sirini ochib, odamzodga qudratli ko'makdosh sifatida talqin etilganligi haqida ilk marta dadil fikr aytdi, o'z fikrini eposlaridan olingan xarakterli dalillar bilan isbot qildi. Bundan tashqari, u "Shirin bilan Shakar" dostonining bir xususiyatini alohida uqtirib o'tadi: "... qo'limizdagi bu doston ma'lum bir afsonaviy asardir. Haqiqatan ham bu dostonda tarixchietnograf uchun o'rganishga sazovor birmuncha ma'rifiy va etnografik ma'lumotlar topish mumkin. Bu dostonni o'qish bilan o'quvchi ham eskiurushlarning texnikasin i, urush oldidan o'zbeklarda polvonlarning chiqib bahslashuvlarini, urushda yengilgan lashkarlarning bizning zamonamizda bo'lganiday, qilichlarni taslim qilmasdan, balki o'z bo'yinlariga olganlarini, ko'pkari-uloq chopishning kelib chiqqanligi feodallardagi jazolash usullarini / jallodlar gunohkorlar qo'lini oldiga bog'lagandan haqidagi materiallarni, burungi keyingi o'zining mutlaqo o'lajagini bilar va yana birmuncha an'analarni, qiziq ilmiy ham ruhiy xususiyatlarini tekshirib borishi mumkindir. Zotan, yaxshi, go'zal, badiiy bir doston boshqacha turli bo'lolmaydi. U qancha xayoliy, afsonaviy bo'lmasin, mutlaqo ma'lum tarixiy bir davrning real chiziqlarini o'ziga singdirib olishi tabiiydir". Ma'lumki, xalq og'zaki ijodi asarlari tildan-tilga, avloddan-avlodga o'tib keladi. Natijada bu asarlar turli o'zgarishlarga uchraydi, ma'lum tarixiy sharoitgagina xos bo'lgan ayrim o'rinlari tushib qoladi, yangi voqea va qarashlar kirib keladi. Binobarin, ayrim xalq og'zaki ijodi asarlarida, ayniqsa, doston va ertaklarda, turli tarixiy sharoitga oid voqealar, urf-odatlar, fikr va qarashlar aks etganini ko'ramiz "Alpomish" ham shunday asralardan biridir. Ham mazmuni, ham shakli jihatidan xalqchil bo'lgan "Alpomish" o'zida xalqning og'zaki poeziyasidagi she'riy qoidalarni, shakllarni, usullarni o'ziga xos ravishda o'zlashtirib olganini ko'ramiz. Maqsud Shayxzodaning xalqimiz tarixiga, jumladan, Jaloliddin Manguberdi taqdiri va kurashiga odilona yondoshganligi, haqiqatni himoya qilganligi Prezidentimiz Islom Karimov imzosi bilan e'lon qilingan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 24 sentyabrdagi "Jaloliddin Manguberdi tavalludining 800 yilligini nishonlash to'g'risida"gi qarori ham yana bir bor tasdiqlaydi.

Shoir 1967-yilning 19-fevralida xastalikdan vafot etadi. Uning vafotidan so'ng olti jildlik «Asarlar»i nashr etiladi. Mustaqillik yillarida marhum Maqsud Shayxzoda ijodi va qilgan xizmatlari haqiqiy qadr topdi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki Maqsud Shayxzoda Ozbarbayjon va O'zbek xalq adabiyotining eng zabardast shoir va adiblaridan hisoblanadi. Mana necha yildirki ijodiy asarlari so'ngan emas va qalbimizning tub tubidan joy olgan. 1- prezidentimiz I.A.Karimov tashabbusi bilan Maqsud Shayxzoda nomiga medal, order, va stipendiyalar joriy etilgan . Uning asarlari va hayotiga qiziquvchi yoshlarimiz juda ko'p va bundan keyin ham kamaymaydi . Maqsud Shayxzodaning ijodi shu qadar qiziqki u faqat bir yo`nalishda emas balki turli xil yo`nalishlarda juda qiziq faoliyat ko`rsatgan.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Maqsud Shayxzoda serqirra ijodkor kitobi
2. Zokirov M. Maqsud Shayxzoda. Adabiy tanqidiy ocherk, T., 1969 y.
3. Yusuf Shomansur. Shayxzoda — bunyodkor shoir, T., 1972 y. - 179 b.
4. G'afurov I., O'rtoq shoir. Maksud Shayxzoda ijodiyoti, T., 1975 y. - 215 b.